

Łonie Na Trakcie Książąt Mazowieckich

wystawa

Muzeum Ziemi Łońskiej

Na kartach dziejów Łonia zapisała się dramatyczna i chwalebna historia mazowieckich władców. Konrad Mazowiecki chciał ustanowić tu centralny gród Mazowsza wznosząc warownię z książęcym dworem oraz jeden z pierwszych kościołów romańskich. 300 lat później Łonie stało się areną jednych z najciekawszych i do dziś nie rozwiązanych wydarzeń z historii Mazowsza. Czy ostatni książęta zostali otruci, czy też umarli śmiercią naturalną... Na wystawie staniemy oko w oko z tymi postaciami, które niegdyś kształtowały Mazowsze i którym Łonie zawdzięcza swoje powstanie i rozwój. Zajrzymy też na ucztę, która okazała się ostatnią dla mazowieckiego księcia.

Miniatura z tzw. Kodeksu Świętosława z Wojcieszyna, Mazowsze 1448-1450, pergamin, dekoracja malarska: iluminator z terenu Mazowsza, książęta od lewej: Bolesław II, Trojden I, Kazimierz I, Siemowit III, Janusz I, Bolesław IV, „Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie”

Zdaniem Henryk Samsonowicza „w świadomości Polaków Mazowsze stanowi oznaczenie tożsamości zbiorowej jednego z podstawowych członów ich wspólnoty”. Piastowie mazowieccy byli inicjatorami wielkich przedsięwzięć architektonicznych, wznosili zamki, fortalicje i rezydencje, umacniając obronność w odpowiedzi na rysujące się zagrożenia zewnętrzne. Lokowali miasta i wsie oraz prowadzili na dużą skalę kolonizację północno-wschodnich

części Mazowsza i Księstwa Bełskiego. Doniosłe znaczenie miały też fundacje sakralne Piastów mazowieckich. Kilkadziesiąt kościołów zawdzięcza swoje powstanie inicjatywie i staraniom panującej na Mazowszu dynastii. Sprawne zarządzanie władztwem przez książąt mazowieckich wymagało nie tylko pobytów w głównej rezydencji, lecz ciągłych objazdów, które były jedną z form osobistego sprawowania władzy. Książę odwiedzając kolejne ośrodki, nie tylko uczestniczył w sądach wyższej instancji i wiecach, ale również prowadził politykę personalną i sprawował nadzór osobisty nad wdrażanymi działaniami gospodarczymi oraz budową obiektów obronnych i sakralnych.

Mapa Mazowska w okresie rządów Siemowita III,
Daniel Sukniewicz, Szlak Książąt Mazowieckich

Konrad Mazowiecki, ur. ok. 1187–1188 roku, książę Mazowsza i Kujaw od 1199 lub 1200 roku. Ożeniony z Ruską księżniczką, Agafią. W polityce wewnątrzdynastycznej konsekwentnie prowadził starania o objęcie tronu krakowskiego, po bracie Leszku Białym. W polityce zagranicznej sprzymierzony z Rusią, na granicy północno-wschodniej zmagający się z zagrożeniem litewsko-pruskim. W 1236 roku wydzielił synom, Bolesławowi i Kazimierzowi dzielnice na Mazowszu północnym i Kujawach. Swoją dwór przeniósł na Mazowsze południowe. Odbudował Czersk i najprawdopodobniej założył gród obronny w Błoniu i ufundował kolegiatę – kościół pod wezwaniem świętej Trójcy. Zmarł 31 sierpnia 1247 roku, pochowany w katedrze płockiej.

Konrad I Mazowiecki na pieczęci pieszej,
Archiwum Główne Akt Dawnych

Konrad I Mazowiecki na pieczęci pieszej,
Archiwum Główne Akt Dawnych

Bolesław I, ur. ok. 1209 lub 1210 roku. Książę sandomierski, potem sieradzki, a od 1234 roku w dzielnicy Mazowsza północnego z Płockiem. W polityce wewnętrznej ściśle współpracował z ojcem, Konradem Mazowieckim. Po jego przekazaniu Mazowsza południowego z Czerskiem i Błoniem, młodszemu bratu Siemowitowi. Zmarł w 1248 roku, przekazując testamentowo Mazowsze północne Siemowitowi I.

Bolesław I na pieczęci konnej,
Archiwum Główne Akt Dawnych

Śiemowit I, ur. między 1213 a 1216 rokiem. Książę czerski po śmierci ojca, władca całego Mazowsza po śmierci brata, Bolesława. Ożeniony z Ruską księżniczką Perejesławą. Gród w Błoniu mógł być fundowany jako dwór dla nowożeńców. W polityce zagranicznej sprzymierzony z Krzyżakami i Rusinami przeciwko plemionom litewsko-pruskim. W polityce wewnątrzdynastycznej zawierał sojusze przeciwko bratu, Kazimierzowi. Uwięziony wraz z żoną przez niego utracił na krótko panowanie nad Mazowszem. Zginął tragicznie w trakcie najazdu litewskiego z 1262 roku, w grodzie Jazdów.

Śiemowit I wg pieczęci pieszej, Jan Matejko,
Domena Publiczna

Konrad II, ur. ok. 1250 roku. W 1262 roku przebywał z ojcem w Jazdowie. Był świadkiem jego śmierci. Uprorowadzony na Litwę. Dzięki zabiegom matki uwolniony w 1264 roku. Na początku lat 70 XIII w. podział dzielnicy wraz z młodszym bratem. Konrad II otrzymał Mazowsze południowe z Błoniem i część północnego od Zakroczymia po Wiznę. W 1288 roku sprowadził do Błonia zakonników z Czerwińska, tworząc przy kolegiacie prepozyturę klasztoru kanoników regularnych. W polityce wewnątrzdynastycznej skonfliktowany z bratem i braćmi stryjecznymi w dążeniach o tron krakowski. Zmarł 24 czerwca 1294 roku, pogodzony z bratem, któremu przekazał swoją dzielnicę. Pochowany w klasztorze czerwińskim.

Portret imaginacyjny księcia Konrada II,
parafia p.w. Świętej Trójcy w Błoniu

Konrad II na pieczęci pieszej,
Domena Publiczna

Konrad II wg pieczęci pieszej, Jan Matejko,
Domena Publiczna

Bolesław II, ur. między 1253 a 1258 rokiem. Po podziale ojcowizny sprawował władzę na Mazowszu północno-zachodnim z Płockiem. W polityce wewnątrzdynastycznej sprzymierzony z braćmi stryjecznymi z linii kujawskiej, skonfliktowany z bratem Konradem II. Po śmierci Leszka Czarnego wziął udział w staraniach o tron krakowski. W 1294 roku przejął po bracie jego dzielnicę i sprawował władzę nad całym Mazowszem. Za jego panowania powstanie i rozwój Warszawy, do której przeniesiono kasztelanieńską (gród w Błoniu). Zmarł 24 kwietnia 1313 roku. Pochowany w katedrze płockiej.

Łódź I, ur. ok. 1285 roku. Książę czerski i sieciechowski, a po śmierci ojca, Bolesława II, ziemi czerskiej, warszawskiej, Warki i Liwia. W polityce zagranicznej unikał trwałych sojuszy i zachowywał neutralność, nie unikając zatargów z Polską lub Krzyżakami. W 1339 roku zorganizował, w swojej ulubionej Warszawie, proces polsko-krzyżacki normujący stosunki sąsiedzkie. Jego syn, Bolesław, za życia ojca został władcą Rusi włodzimiersko-halickiej. Zmarł 13 marca 1341 roku. Pochowany w klasztorze Dominikanów w Warce.

Źrojdź na pīczęci konnej,
Domena Publiczna

Trojden wg pieczęci konnej, Jan Matejko,
Domena Publiczna

Janusz I Starszy [Wielki], ur. ok. 1346 roku. Ożeniony z księżniczką litewską Danutą Anną. Po śmierci ojca, Siemowita III objął we władanie Mazowsze wschodnie, z ziemią czerską i warszawską (w niej Błonie). W polityce zagranicznej sprzymierzony z Królestwem Polskim i Wielkim Księstwem Litwy, w opozycji i nieprzyjaznych stosunkach z Krzyżakami. W 1380 roku, na początku rządów, nadał przywilej lokacyjny dla miasta Błonie. Brał udział w bitwie pod Grunwaldem i wojnie polsko-krzyżackiej 1409–1411. Przyczynił się do znacznego rozwoju

gospodarczo-ekonomicznego podległemu mu terytorium Mazowsza. Zmarł w zamku czerskim 8 grudnia 1429 roku. Pochowany w katedrze warszawskiej.

Janusz I Starszy na pieczęci pieszej,
Archiwum Główne Akt Dawnych

Konrad III Rudy, ur. 1447 lub 1448 roku. Po śmierci ojca, Bolesława IV, księżę ziemi czerskiej, liwskiej, części warszawskiej (z Błoniem a bez Warszawy). W 1474 roku przekazał matce, w zamian za jej wdowie dobra w ziemi wyszogrodzkiej, otrzymała w dożywocie Błonie z wsiami powiatu błńskiego oraz Piaseczno. P śmierci brata, Bolesława V, objął władzę w całej ziemi warszawskiej. Po śmierci kolejnego z braci, Janusza II, o jego ziemi i dziedziczenie zrodził się konflikt księcia z królem Janem Olbrachtem zgłaszającym prawa do dziedzictwa. Sprawa zakończona ugodowo na mocy, której podzielono dzielnicę zmarłego. Konrad III Rudy otrzymał ziemi ciechanowską, łomżyńską, różańską i wyszogrodzką. Od 1497 roku lennik Królestwa Polskiego. Ożeniony z Anną Radziwiłłówną w 1496 roku. Zmarł 28 października 1503 roku. Pochowany w katedrze warszawskiej.

Jan Konrad III Rudy (1448/50–1503),
fot. Zbigniew Reszka, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Ostatni Rozdział Mazowieckiej Dynastii Piastów

Portret ostatnich książąt mazowieckich:
Janusz, Stanisław, Anna, 1620-1640,
Muzeum Narodowe w Warszawie

Stanisław, ur. 17 maja 1500 roku. Po śmierci ojca, w 1503 roku, rządy w imieniu księcia i jego młodszego brata sprawowała matka, Anna z Radziwiłłów. Od 1518 roku objął wraz z bratem, Januszem III, władzę jako tak zwani książęta niedzielni. W latach 1519–1522 uczestnik wojny Zygmunta I Starego z zakonem po

stronie króla Polski. W polityce wewnętrznej współpracował z matką i bratem, snując plany przywrócenia świetności Mazowsza. Zmarł nagle 8 sierpnia 1524 roku, w domu misjonarzy w Starej Warszawie. Pochowany w katedrze warszawskiej.

Śtanisław wg portretu z XVII w.,
grafika z Tygodnika Ilustrowanego 1862

Fragment jedwabnej tkaniny z motywem orłów z grobu ostatnich książąt mazowieckich, pocz. XVI w., Muzeum Warszawy

„Relacja” księcia Stanisława w sprawie wygaśnięcia dynastii Piastów
mazowieckich

Janusz III, ur. 1502 roku. Po śmierci ojca, w 1503 roku, rządy w imieniu księcia i jego młodszego brata sprawowała matka, Anna z Radziwiłłów. Od 1518 roku objął wraz z bratem, Stanisławem, władzę jako tak zwani książęta niedzielni. Po śmierci brata, w 1524 roku, władca samodzielny. Aktywny w polityce wewnętrznej księstwa: liczne przywileje, zwalczanie szerzenia luteranizmu i chłopskich wystąpień. Zachorował nagle na początku 1526 roku i zmarł w nocy z 9 na 10 marca tego roku. Pochowany w katedrze warszawskiej wraz z bratem. W trakcie choroby pojawiły się podejrzenia o otruciu księcia i wcześniej jego starszego brata. Według jednej z relacji odpowiedzialną miała być Katarzyna radziejowska, córka wojewody płockiego. Domniemana kochanka braci, urażona odsunięciem z dworu i niedotrzymaniem obietnicy darowania jej miasta Błonie, zawiązała spisek z Piotrem Jordanowskim, starostą błońskim, dwórkami i dworzanami, w wyniku którego otruli obu książąt.

Janusz wg portretu z XVII w.,
grafika z Tygodnika Ilustrowanego 1862

Żłoty pierścień znaleziony w grobie księcia Janusza III,
Muzeum Warszawy

„Relacja” księcia Janusza III w sprawie wygaśnięcia dynastii Piastów
mazowieckich

Anna, ur. 1498 roku. Uczyniona główną spadkobierczynią przez umierającego brata Janusza III. Wbrew układom z Królestwem Polski, według których Mazowsze miało zostać inkorporowane do tego państwa, księżna postanowiła objąć niezależną władzę nad księstwem przodków. W sierpniu 1526 roku, Zygmunt I Stary inkorporował Mazowsze do Korony. Księżna otrzymała gród i miasto Stary i Nowy Liw z wsiami i dochodami z ziemi liwskiej. Wydana za mąż za Stanisława Odrowąża, wojewodę podolskiego. Po długich sporach z Zygmuntem I Starym, ostatecznie jej dobra mazowieckie przeszły we władanie Korony Polskiej, a księżna wraz z mężem osiadła w jego dobrach. Zmarła po 26 stycznia 1557 roku. Nie wiadomo gdzie pochowana.

Anna wg portretu z XVII w.,
grafika z Tygodnika Ilustrowanego 1862

„Relacja” księżnej Anny w sprawie wygaśnięcia dynastii Piastów
mazowieckich

„Relacja” Katarzyny Radziejowskiej w sprawie wygaśnięcia dynastii Piastów
mazowieckich

 Książęce rodzeństwo „z wizytą” w Muzeum Ziemi Błońskiej,
 dawne starostwo błońskie, miejsce prawdopodobnego
 zawiazania się spisku na życie ostatnich książąt
Stanisława i Janusza i miejsce domniemanego otrucia starszego Stanisława

Inszenizacja uczyty ostatnich książąt mazowieckich podczas której otruty miał zostać starszy Stanisław z udziałem Katarzyny Radziejowskiej, Muzeum Ziemi Błońskiej